

Svetozár Krno*

Ruské politické strany po parlamentných a prezidentských voľbách

Počiatky a vývoj pluralitného politického systému, nových, plne funkčných strán a straníckych systémov sú tak ako ďalšie spoločenské procesy v transformujúcich sa krajinách východnej Európy na konci 20. storočia neopakovateľné. Pri ich analýze si ťažko pomôžeme analógiou v iných obdobiach a v iných geografických oblastiach. Pretože napr. štáty na Pyrenejskom polostrove, ktoré boli aj v čase fašistických režimov geopolitickou a do značnej miery i ekonomickou súčasťou západného bloku, mali ľahšie podmienky na rýchlu a menej konfliktnú cestu k štandardným politickým

* Svetozár Krno; *PbDr., CSc., Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra*

stranám a vyváženému politickému systému. Slovensko a viaceré štáty, ktoré vznikli na troskách tzv. Veľkej Juhoslávie či Sovietskeho zväzu, tento cieľ ešte len čaká. Pokiaľ v prípade Slovenska a štátov na území bývalej Juhoslávie treba hľadať príčiny spomalenia vývoja najmä v štátoprávnom prerode, vývoj v postsovietskych republikách (s výnimkou Pobaltia) ovplyvnili odlišné geografické, historické a kultúrno-politické podmienky.

Ani v jednej z postsovietskych transformujúcich sa krajín sa nepodarilo obnoviť podobný stranícky systém, aký panoval do nástupu monopolného postavenia komunistických strán, prípadne v predvojnovom období. Obnova väčšiny tzv. historických strán sa skončila neúspešne. O to vážnejší problém nastal v postsovietskych republikách, kde tradície slobodného súťaženia politických subjektov sú diskutabilné.

Ruský politický systém charakterizovala superpozícia hlavy štátu a jeho bezprostredného okolia. Odlišnosť oproti ostatnej časti východnej Európy určovali viaceré faktory:

1. Nesmierne rozsiahly štát s obmedzenými komunikačnými kanálmi, ktoré sú technologickým predpokladom spätnej väzby a demokracie vôbec, neumožňoval rozhodovaciemu centru, aj keby malo vôľu, rešpektovať názory a podnety z jednotlivých regiónov. Extrémny mocenský centralizmus akceptovala značná časť konzervatívnej verejnosti ako čosi samozrejme aj v neskoršom období, keď geografické podmienky strácali taký výrazný vplyv na chod štátu.
2. Fakticky neobmedzené územné priestory spôsobovali, že sa kládol nižší dôraz na intenzifikáciu výroby a vyššia pozornosť sa venovala získavaniu východných území, ktoré však na rozdiel od kolónií európskych kolóniálnych krajín dlho neposkytovali možnosť dobývať surovinové bohatstvo a vzhľadom na neosídlenosť ani zdroj lacných pracovných síl. Územný rast ruského impéria sa adekvátne neprejavil v ekonomickom raste. Skôr naopak, vytvoril návyky extenzívneho hospodárstva, ktoré veľmi zaostávalo za európskym štandardom.
3. Na tvár ruskej politickej kultúry sa podpísala nielen stredná a západná Európa, ale aj byzantské a stredoázijské moslimské tradície. Spomedzi európskych krajín sa na území bývalého ZSSR v 20. storočí najdlhšie udržala vláda jednej strany. Podobné skúsenosti má iba Albánsko.

Predrevolučné politické strany

Štyri štátne dumy, ktoré pôsobili v cárskom Rusku v rokoch 1905 až 1915, mali podstatne menej právomocí ako parlament v predmníchovskom Česko-

slovensku, a dokonca menej ako štáty s autoritatívnymi režimami na Balkánskom polostrove. Prvá, nazývaná дума národnej nádeje, pôsobila od apríla 1905 do júla 1906. Vypracovala si vlastný program. Odmietala sa podrobiť ministrom, ktorým vyslovila nedôveru. Napokon ju Stolypin rozohnal. Druhá, дума národného hnevu, netrvala dlho, len od februára do júna 1907. Voči vládnemu kabinetu vystupovala podstatne radikálnejšie ako prvá. V rezolúcii ho obvinila spolu s policajným zborom z nezákonnosti, na čo ju kabinet rozpustil. Tretia дума mala minimálnu právomoc. Pôsobila ako poradný orgán premiéra. Vydržala celých päť rokov, a to od novembra 1907 do septembra 1912. Štvrtá дума zasadala sporadicky, nemala veľký vplyv. Petrohradské mocenské centrum ju viac-menej ignorovalo. Zaktivizovala sa po septembri v 1915 a v marci 1917. Pôsobila od novembra do októbra 1917.

Stranícke rozloženie síl v dumách nebolo rovnovážne. Vo väčšine z nich dominovala monarchistická nacionalistická (veľkoruská) pravica (napr. Zväz 17. októbra). Vo štvrtej dume získala tretinu kresiel monarchistická liberálna pravica (progresisti a kadeti), lavica hrala bezvýznamnú úlohu.

Po februárovej revolúcii vzrástol vplyv ľavého streda. Z 882 delegátov zjazdu sovietskych v júni 1917 bolo 285 eserov, 248 menševikov a 105 boľševikov.

Volby v postsovietskom Rusku

Na parlamentných voľbách v Rusku sa nezúčastňuje veľa voličov (r. 1993-54 %, r. 1995-63 %, r. 1999-62 %), menej ako pri výbere hlavy štátu (r. 1991-77 %, r. 1995-50 % a 69 %, r. 2000-69 %). Podľa sociologických prieskumov záujem obyvateľstva o voľby od vzniku ruského samostatného štátu značne klesá. V roku 1994 na otázku 1. veľmi sa zaujímam o politiku, (2. o politiku sa zaujímam) odpovedalo kladne 8,8 % (49,9 %) Moskovčanov, 8,7 % (43,3 %) Abakančanov (Chakasko, južná Sibír), 7,2 % (47,3%) Petrozavodčanov (Karélia, severozápad) a 3,1 % (36,5 %) obyvateľov ďalekovýchodného hlavného mesta Jakutska.

Zo sociálnych skupín najvyšší záujem prejavila inteligencia – 9 % (55,6 %), potom štátni zamestnanci – 7,1 % (53,5 %) a dôchodcovia 6,6 % (36,8 %). Výrazne pod priemerom sa ocitli robotníci – 3,9 % (30,7 %) a študenti – iba 2,8 % (17,6 %). Aj keď existuje parlamentná ženská strana, ruské ženy sú spravidla výrazne apolitické. Ich vážny záujem o politiku u prvých troch spomínaných skupín je dva až tri razy nižší ako u mužov, t. j. pohybuje sa od 4,3 po 5,6 %. Na prvú otázku kladne odpovedala iba každá stá dôchodkyňa a študentka (t. j. 1 %). Vážny záujem o politiku prejavilo iba 2,9 % príslušníkov inteligencie do 29 rokov, 6,1 % vo veku 30-49 rokov, ale zato kladne sa vyjadriло 21,5 % starších ako 50 rokov.

Duma	I.	II.	III.	IV.
	m.	m.	m.	m.
velkoruská pravica				
Krajná pravica	8		50	65
umiernení nacionalisti	60		97	120
oktabrísti	26	32	113	98
Kozáci		17		
liberálni monarchisti				
progresisti	12		28	48
Kadeti	182	98	54	59
Stred				
autonomisti (neruské národy)*	63	76	18 ^P	21
demokratickí revolucionári		1		
Ľavica				
trudovici	97	104	14	10
Eseri	bojkot	37		
ľudoví socialisti		16		
sociálni demokrati	18	65	18 ^S	17 ^{SD}
neustraníci				
neustraníci	8	50		7
Spolu	478	518	422	

* – Poľské kolo, Ukrajinci, Lotyšši, Litovci, Estónci, moslimovia a iné neruské národy

^P – z toho Poľské kolo 11, bieloruská a baltské menšiny 7

^S – z toho menševici 10, bolševici 4, 4

^{SD} – z toho menševici a bolševici po polovici mandátov

Podľa ústavy z roku 1993 má ruský parlament dve komory. Horná, *Rada federácie*, má 178 členov, zastupuje 89 regiónov Federácie. Každý región, bez ohľadu na veľkosť, má v nej dvoch delegátov. Prvého volia zástupcovia miestnej samosprávy, druhého príslušná exekutíva.

Dolná komora, *Štátna дума*, má 450 členov. Poslanecký klub má mať aspoň 35 zástupcov. Volby sú platné, ak minimálna účasť neklesne pod 25 %. *Polovica* zástupcov sa volí *pomerným spôsobom*, pričom parlamentná strana musí získať aspoň 5 percent hlasov. Osobitosťou ruských (parlamentných a prezidentských) volieb je možnosť občanov voliť „proti všetkým“.

Zahraničie venuje zvyčajne menšiu pozornosť obsadeniu druhej polovice Štátnej dумы.

225 reprezentantov sa volí *jednokolovým väčšinovým spôsobom*. Jednomandátové obvody sú rozdelené rovnomerne, iba malé administratívne jednotky, vyčlenené podľa etnického princípu, sú zvýhodnené. Na rozdiel od Veľkej Británie sa tu neprejavuje silný stranícky alebo ideologický polarizmus, podstatne väčší dôraz sa kladie na výber osobností. Úspech B. Berezovského v Karačajsko-Čerkeskom volebnom obvode a R. Abramoviča na Čukotke vyvolal diskusiu o trhovej cene jedného mandátu vo väčšinovej časti parlamentu. 134 poslancov v roku 1993, 77 poslancov v roku 1995 a 105 takto zvolených poslancov v roku 1999 deklarovalo absenciu straníckej príslušnosti. Viacerí úspešní nezávislí kandidáti sa aktivizujú aj v pomernej časti, kde reprezentujú strany, presnejšie zoskupenia alebo bloky, ktorých názvy obsahujú ich priezviská. V tejto časti volieb, ktorá im slúži iba ako reklama svojej osobnosti, končia hlboko pod limitom.

Vo väčšinovej časti získali strany a hnutia v posledných voľbách 120 miest. Najlepšie skončili, ako je to už tradíciou, *komunisti* (46 kresiel). Úspech zaznamenalo aj regionálne združenie *Otčina – Celé Rusko* (31) a hnutie *Náš domov Rusko*, ktoré však v pomernej časti prepadlo (7). Relatívne slabo dopadli subjekty jedného muža. *Jednota* sa musela uspokojiť s deviatimi a *liberálni demokrati* s prázdnyimi kreslami. (Žirinovského strana v roku 1993, keď skončila v proporčionej časti prvá, vo väčšinovej získala iba päť miest, v roku 1995 iba jedno.) Tradične silní *agrári* (r. 1993 – 16, r. 1995 – 20 miest) si presadili osem, *Zväz pravicových síl* a *Jabloko* štyroch poslancov. Deväť miest ostalo neobsadených. V ôsmich obvodoch víťaz nedostal viac hlasov ako „proti všetkým“, v Čečensku sa voľby nekonali.

V pomernej časti sa volič správal najracionálnejšie vo voľbách v roku 1993, ktorých sa zúčastnilo 13 zoskupení. Osem z nich (87 % elektorátu) presiahlo hranicu 5 percent, dve 1,5 %. V roku 1995 splnili limit zo 43 zúčastnených subjektov iba štyri, 45 % hlasov akoby prepadlo. Ďalších deväť subjektov prekročilo hodnotu 1,5 % hlasov. V roku 1999 sa do volieb prihlásilo 28 zoskupení, ktoré združovali 89 subjektov. Požadovanú hranicu dosiahlo 6 strán a hnutí, ktoré získali spolu 72 percent hlasov. Ďalšie tri získali nad 1,5 % voličských hlasov.

Rozloženie síl v Štátnej dume

Existencia silného prezidenta bola dlho určujúcim faktorom politického a stranického systému väčšiny postsovietskych krajín, hoci nie všade

vznikli jednoznačné prezidentské strany. S výnimkou komunistických strán, ktoré sa opierajú o pôvodné organizačné štruktúry, politické subjekty sa zoskupujú prevažne na personálnych princípoch. Dokumentuje to aj ruské liberálne antiautoritatívne zoskupenie *Jabloko* (založené trojicou Javlinskij-Boldyrev-Lukin). Deklarovaná orientácia a programy bývajú zväčša sekundárne. Iba komunisti majú pomerne jasný ideologický profil. Silnú personalizáciu a vodcovský princíp v centrálnej aj regionálnej politike sprevádza časté preskupovanie síl, zmeny v zložení poslaneckých klubov a slabá čitateľnosť jednotlivých strán, ktoré majú skôr podobu účelových zoskupení.

Prvý pohľad na výsledky posledných parlamentných volieb, uskutočnených v Rusku v decembri 1999, vyvoláva dojem, že sa tu (na rozdiel od Slovenska) stabilizovali tradičné politické smery. V šestici subjektov, ktoré prekročili požadovaných 5 percent hlasov, sa nachádza nacionalistická a občianska pravica, pravý, liberálny a ľavý stred, ako aj radikálna ľavica. Problém je v tom, že až na komunistov nejde o vyformované politické strany s jasnou programovou a hodnotovou orientáciou. Voliči si vyberali skôr personálne zoskupenia späté s konkrétnymi ekonomickými korporáciami. Ruské reformy pred desaťročím nesprevádzala totiž aktivita širokej formujúcej sa občianskej spoločnosti ako inde vo východnej Európe. Spoločenské zmeny iniciovali vysoké stranícke, hospodárske a bezpečnostné nomenklatúrne kádre. Podobne aj politické strany a hnutia nevznikali zdola ako odpoveď na konkrétnu spoločenskú objednávku, ale ako personálne záujmové združenia. Deklarovaná ideová orientácia a programy sú zväčša sekundárne. Spomínané silné tradície autoritatívneho elitárstva sa pretavili do straníckej oligarchie dnešných mocenských štruktúr. Už ich samotné názvy sa odlišujú od európskej tradície. Nevyprofilovanosť poslaneckých klubov spôsobuje neraz nevyspytateľné rozhodnutia.

V Rusku pôsobia štyri relevantné základné politické smery, ktoré vždy zaujali miesto v parlamente: etatistické subjekty moci, liberáli, komunistická ľavica so spojencami a nacionalisti.

Strany moci

V Rusku, podobne ako v USA, nie sú parlamentné voľby rozhodujúce. Nech by dopadli akokoľvek, ich výsledok by neznamenal radikálny obrat v štátnej politike. Ústava nedáva dolnej komore parlamentu veľké právomoci. Menovanie ministrov a ich predsedu nezodpovedá rozloženiu poslaneckých miest, ale vôli hlavy štátu. Do konca roka 1999 neprebíhal hlav-

ný politický stret medzi parlamentnou lavicou a pravickou, ako to je zvykom v Európe, ale medzi Kremľom a Dumou, v ktorej dominovala opozícia.

Posledné voľby znamenali prelom. Kandidovanie hnutia Jednota (Medved) neznamenal iba úsilie vytvoriť si v Dume prostredie na ľahšie schvaľovanie zákonov presadzovaných Kremľom, ale aj vytvorenie základu na prezidentské voľby. Oficiálnym volebným lídrom účelovo vzniknutého pravostredového širokospektrálneho zoskupenia bol minister pre mimoriadne udalosti Sergej Šojgu. Podľa sociologických odhadov veľká časť jeho sympatizantov prešla do prezidentského tábora *Jednota-Medved* až na poslednú chvíľu. Na tomto presune hlasov mala veľkú zásluhu razantná politika niekdajšieho premiéra, súčasného prezidenta Vladimíra Putina, ku ktorému sa hnutie hlási. K voľbám načasované vojenské operácie v Čečensku, na rozdiel od vojny v polovici deväťdesiatych rokov, podporila drvivá časť Rusov. Svoj podiel tu zohrala oficiálna stanica ORT, ktorá sa v minulosti tradične servilne postavila za projeľcinovské sily. Putin, ktorý vyšiel z Jelcinovho tábora, stelesňoval to, čo bývalému prezidentovi chýbalo: mladosť, rozhodnosť a racionalitu. Úmerne s Jelcinovým vekom a chátrajúcim zdravím rozhodoval zaň čoraz väčší okruh ľudí, nazývaných *Rodina*, ktorí tvorili akéhosi novodobého kolektívneho Rasputina. Budúcnosť Jednoty i hlavy štátu bude závisieť od toho, ako dokážu eliminovať svoje záväzky voči Rodine.

Prehľad politických subjektov

Zväz pravícových síl vznikol ako volebný blok liberálnych konzervatívcov prevažne strednej generácie v auguste 1999. Väčšina z jeho predstaviteľov vrátane mladých reformátorov kedysi spolupracovala s B. Jelcinom, postupne sa od neho dištancovala. Blok tvorí viacero subjektov:

Volba Ruska, ktorú založil v roku 1993 konzervatívno-liberálny expremiér Jegor Gajdar (v porovnaní s ostatnými najviac prozápadne orientovaný) spočiatku pod názvom Ruský demokratický hlas,

Vpred Rusko vzniklo v roku 1995, na čele B. Fjodorov,

Mladé Rusko vedené bývalým úspešným gubernátorom a podpredsedom vlády B. Nemcovom,

Spoločná vec na čele s I. Chakamakovou,

Nová sila na čele s expremiérom S. Kirijenkou,

Pravý blok na čele A. Čubajsov,

Hlas Ruska vedený samarským gubernátorom K. Titovom.

Náš dom Rusko, pravostredové etatické zoskupenie založené expremiérkom V. Černomyrdinom. Medzi voličmi prevažujú ženy (58 %), ľudia starší než 50 rokov (47 %), so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním (49 %), dôchodcovia (31%), občania so stredným platom (40 %). Po odstúpení Černomyrdina z postu predsedu vlády sa hnutie začalo rozpadáť, vo väčšinej časti posledných parlamentných volieb však zaznamenalo úspech.

Otčina – Celé Rusko, volebné ľavostredové etatické zoskupenie regionálnych vodcov zaregistrované v roku 1999, ku ktorému sa pridali aj sankt-peterburský primátor V. Jakovlev a prezident Tatárska M. Šajmijev. V čase jeho založenia považovali zoskupenie za vážneho favorita parlamentných volieb. Kooperatívne, konsenzuálne kroky muža číslo jeden, populárneho expremiéra J. Primakova, a suverénne, autoritatívne vystupovanie ďalšieho vodcu, moskovského primátora J. Lužkova, oboch kedysi vážnych kandidátov na post prezidenta, nezožali však očakávaný úspech.

Komunisti

Komunistická strana Ruskej federácie vznikla v roku 1993. Reprezentuje hlavnú opozičnú silu. Od začiatku na jej čele stojí Gennadij Zjuganov. Presadzuje väčšiu úlohu štátu v ekonomike, spomalenie privatizácie a rozšírenie sociálnej siete. Strana sa na jar 1999 neúspešne pokúsila vyvolať v Dume proti Jelcinovi ruský impeachment, o. i. za podiel na rozpade ZSSR a strelbu do parlamentu na jeseň 1993. V strane je niekoľko prúdov – patriotistický (G. Zjuganov), sociálno-reformistický (G. Selezňov) a ortodoxný (Kosolapov). Komunisti vždy vystupovali proti Kremľu radikálne. Nemožno ich však jednoznačne nazvať antisystémovou stranou, pretože Selezňov je už druhé volebné obdobie predsedom Dumy. Strana má viac stúpcov medzi ženami (56 %), ľuďmi staršími ako 50 rokov (65 %), penzistami (43%), občanmi so stredným a vysokoškolským vzdelaním (43 %), s nižšími príjmami (39 %), vo vnútrozemí a na južnom, tzv. červenom pásme. V Moskve a Sankt-Peterburgu dosahujú komunisti podpriemerné výsledky.

Liberáli

Jabloko založila trojica liberálov – G. Javlinskij, J. Boldyrev a V. Lukin. Prvý z nich, dnešný predseda, začal svoju politickú dráhu počas perestrojky v tíme M. Gorbačova. Jabloko je najstabilnejším reprezentantom ruského streda a najprozápadnejšou stranou. Javlinskij označoval Jelcinovovu vládnucu skupinu za korporatívno-polokriminálnu oligarchiu. Odsudzoval aj

Putinov vojenský zásah v Čečensku. Napriek permanentnej ostrej kritike Kremľa, zneužívajúceho moc, postavilo na čelné miesto kandidátskej listiny projelcinovsky orientovaného expremiéra V. Stepašina. Jablko podporuje ženská časť populácie (62 %). Medzi jeho voličmi dominuje stredná generácia (38 %), občania so stredným a vyšším vzdelaním (59 %), špecialisti (35 %), so strednými príjmami a obyvatelia veľkých miest (43 %). Silné zázemie má aj na Kamčatke.

Nacionalisti

Liberálno-demokratická strana vznikla na konci roka 1989. Zastupuje radikálnych nacionalistov, ktorí dosiahli vrchol popularity koncom roka 1993, keď získali najviac hlasov v parlamentných voľbách. Veľký úspech zaznamenali najmä na Ďalekom východe. Odvtedy ich vplyv klesá. Na čele strany stojí od začiatku extrémny, škandály vyvolávajúci politik, Vladimir Žirinovskij. Na jar 1999 stratil povest radikálne ladeného opozičného politika (ruského Le Pena), keď odmietol podporiť impeachment proti Jelcinovi. Liberálni demokrati sú typicky mužskou stranou. Silné pohlavie predstavuje 63% elektorátu, čo je podobný podiel ako v prípade francúzskeho Národného frontu alebo Rakúskej strany slobodných. Žirinovského voliči majú relatívne rovnomerné zastúpenie tak vo vekových, ako aj vo vzdelanostných kategóriách, strana má stúpencom medzi študentmi i penzistami. Dominujú sympatizanti so stredným a nižším platom (36 % a 32,1 %). Avšak v porovnaní s tromi spomenutými stranami je medzi stúpencami Žirinovského najviac občanov s najvyššími príjmami (3,4 %).

Ostatné politické strany a zoskupenia

Lavica

Relevantnú ruskú ľavicu tvoria teraz, na rozdiel od obdobia prvých dŕm na začiatku 20. storočia, komunisti a im blízke strany. Pokus o výraznú nekomunistickú ľavicu sa zatiaľ vždy skončil neúspechom.

Agrárna strana Ruska vznikla v roku 1993 na čele s M. Lapšinom. V roku 1995 úzko spolupracovala s komunistami, v roku 1999 kandidovali jej členovia na listine Otčiny.

Komunisti, pracujúci Ruska – za Sovietsky zväz je blok radikálnych komunistických organizácií, ktoré vedú V. Grigorjev, A. Krjučkov a V. Ťulkin.

Stalinský blok – za Sovietsky zväz je zoskupenie extrémnych prostaľinských organizácií. Na ich čele stojí predseda organizácie *Pracujúce Rusko* V.

Anpilov. Pochádza z chudobnej robotníckej rodiny, od štrnástich rokov pracoval v továrni. Vyštudoval prestížny moskovský Inštitút medzinárodných vzťahov. Pôvodným povoláním je novinár. Dlhšie obdobie pôsobil v Latinskej Amerike. V roku 1993 obraňoval Biely dom a spolu s generálom A. Makašovom útočil na televízne štúdio v Ostankine. Patrí k schopným rečníkom, organizátorom ľudových más, nepokojov a demonštrácií. Na rozdiel od Zjuganových komunistov Pracujúce Rusko celkom odmieta súkromné vlastníctvo a jednoznačne požaduje návrat do sovietskej éry. Blok vo voľbách prepadol.

Všeruské politické hnutie „Za podporu armády, obranného priemyslu a vojenskej vedy“ založili v lete 1997 dôstojníci a generáli ľavicovo-nacionalistickej orientácie. Predsedom sa stal bývalý komunistický poslanec V. Iljuchin. Členom hnutia je aj generál A. Makašov, istý čas sa medzi členmi pohybovali aj generáli Riodonov a Lebed. Hnutie vo voľbách prepadlo.

Strana mieru a jednoty vznikla koncom roka 1996. Žiada obnovu Sovietskeho zväzu. Predsedom je A. Ulamatov.

Duchovné dedičstvo vzniklo na jar 1995. Obracia sa na voličov s prosovietskou nostalgiou. Používa národno-vlastenecké heslá. Predsedom je akademik A. Podberezkin.

Mier, Práca, Máj je zoskupenie združené okolo jekaterinburského regionálneho združenia Máj, ktoré vedie A. Burkov.

Ľavý stred

Sociálni demokrati predstavujú subjekt, ktorý vznikol zlúčením Ruského hnutia demokratických reforiem, ktoré viedol G. Popov (reformátor z obdobia perestrojky a exprimátor Moskvy), a frakcie Ruskej sociálnodemokratickej ľudovej strany vedenej V. Lipickým, ktorú kedysi zakladal generál A. Ruckoj.

Ženy Ruska predstavovali v Európe druhú feministickú stranu (po Islande) zastúpenú v parlamente. Predsedkyňou je A. Fedulovová. Vplyv strany výrazne klesá. T. Roščina založila v roku 1998 neúspešnú konkurenčnú Ruskú stranu obrany žien.

Socialistická strana Ruska vznikla v marci 1993 z Bloku I. Rybkina a hnutia Soglasije. Na jej čele stojí I. Rybkin.

Ruská socialistická strana vznikla v roku 1996 z iniciatívy milionára V. Bryncalova, neúspešného kandidáta na prezidentský post.

Strana dôchodcov vznikla koncom roka 1997, na čele stojí S. Antrošenko.

Blok generála A. Nikolajeva a akademika S. Fjodorova vznikol v roku 1999 zo siedmich registrovaných a troch neformálnych organizácií.

Liberalná pravica

Za občiansku dôstojnosť založila ministerka Gajdarovej vlády liberálka Ella Pamfilová na jeseň 1998.

Konzervatívne hnutie Ruska vzniklo v roku 1997 z Konzervatívnej strany Ruska vedenej L. Ubožkom.

Nacionalisti

Kongres ruských občín vznikol v roku 1995. Na jeho čele stál generál A. Lebed. Po jeho odchode sa spojil nový predseda strany D. Ragozin s Hnutím J. Boldyreva, Medzinárodným zväzom A. Mikitajeva a Stranou vedecko-technickej inteligencie A. Krasnova.

Hnutie vlasteneckých síl – Ruská vec predstavuje blok vlasteneckých a kresťansko-fundamentalistických organizácií. Na jeho čele stojí A. Koržakov.

Výsledky volieb do Štátnej dумы

V posledných prezidentských voľbách sa volič rozhodoval inak než pred štyrmi mesiacmi, keď sa volila Štátna дума. Výrazné víťazstvo Putina hneď v prvom kole stabilizovalo ruský politický systém. Prezident má zatiaľ v Dume značnú podporu. Nie je prvým ruským „vládárom“ (zakladatelia Kyjevskej Rusi – Rjurikovci, Peter Veľký, V. I. Lenin), formovaným aj germánskym prostredím, ktorý sa pokúša modernizovať krajinu. Polarita medzi parlamentnými stranami sa po marci 2000 znížila, v zahraničnej politike existuje konsenzus, s výnimkou strany Jabloko. Tak ako mnohí jeho predchodcovia usiluje sa centralizovať moc a zastaviť odstredivé tendencie vo vzdialených regiónoch.

Putinovi sa podarilo vytvoriť stav analogický väčšine postsovietskych prezidentských republík. V Arménsku sa hlava štátu opiera o Republikánsku stranu, v Azerbajdžane o Stranu nového Azerbajdžanu, v Gruzínsku o Občiansky zväz, v Moldavsku o koalíciu pravého stredu, v Tadžikistane o ľudových demokratov, v Kazachstane o Republikánsku stranu a v Turkménsku o Ľudovodemokratickú stranu. Na Ukrajine sa zachovala podobná situácia, aká bola v Rusku do decembra 1999. Najvyššiu radu ovládajú komunisti a ich spojenci stojaci v radikálnej opozícii voči prezidentovi Leonidovi Kučmovi. (*Bližšie pozri P. Stupavský [9]*). V pobaltských neprezidentských republikách sa pomerne rýchlo vyprofilovali štandardné politické strany a rovnovážne stranícke systémy s jasnou pravícou, stredom a ľavicou. Aj v tejto oblasti sa vzdialili ostatným postsovietskym republikám.

<i>politické strany</i>	<i>zastúpenie v parlamente</i>					
	<i>2. 12. 1993</i>		<i>1995</i>		<i>1999</i>	
<i>účasť v %</i>	<i>54,34</i>		<i>63,37</i>		<i>87,7</i>	
	<i>%</i>	<i>m.</i>	<i>%</i>	<i>m.</i>	<i>%</i>	<i>m.</i>
<i>Lavica a extrémna lavica</i>						
Komunistická strana RF (Zjuganov)	12,4	48	22,3	157	24	113
Agrárna strana (Ljapšin)	7,99	55	3,78	20	**	8
Ludová moc (Ryžkov)	–	–	1,61	9	–	–
Strana samosprávy pracujúcich (S. (Fjodorov)	–	–	3,98	1	–	–
Mocnosť (Ruckoj)	–	–	2,57	–	–	–
Komunistická strana pracujúcich V. (Ťulkin)	–	–	4,58	1	2,22	–
Stalinský blok (Anpilov)	–	–	–	–	0,61	–
Strana mieru a jednoty (Ulamatov)	–	–	–	–	0,37	–
Za podporu armády (Iljuchin)	–	–	–	–	0,59	3
Ruská socialistická strana (V. (Brynsalov)	–	–	–	–	0,24	1
Duchovné dedičstvo (((Podberezkin)	–	–	–	–	0,1	1
Mier. Práca. Máj (Burkov)	–	–	–	–	0,57	–
<i>Lavý stred</i>						
Blok I. Rybkina / Socialistická strana Ruska (Rybkin)	–	–	1,11	3	0,09	–
Sociálni demokrati (Popov)	–	–	0,13	–	0,08	–
Zväz práce (Ščerbakov)	–	–	1,55	1	–	–
Ženy Ruska (Fedulova)	8,13	23	4,61	3	2,1	–
Ochrana žien (Roščina)	–	–	–	–	0,81	–
Strana penzistov (Atrošenko)	–	–	–	–	1,98	1
Blok A. Nikolajeva a S. Fjodorova	–	–	–	–	0,56	1
<i>Stred</i>						
Otčina – Celé Rusko (Primakov)	–	–	–	–	12,1	66
Jabloko (Javlinskij)	7,86	28	6,89	45	5,93	17
Demokratická strana Ruska	5,52	14	–	–	–	–
Ruské hnutie pre demokratické reformy	4,1	4	–	–	–	–
Občiansky zväz (Volkov)	1,9	1	–	–	–	–
Moja vlasť (Gromov)	–	–	0,72	1	–	–
Kedr (zelení, Panfilov)	0,73	–	1,39	–	–	–
Strana priateľov piva (Kalačev)	–	–	0,62	–	–	–

Blok nezávislých (Davidkin)	–	–	0,1	1		–
89 regiónov (P. Medved)	–	–	0,06	1		–
Budúcnosť Ruska	1,27	–	–	–	–	–
etastický pravý stred						
Jednota–Medved (Šojgu, s podporou Putina)	–	–	–	–	23,32	72
Náš dom Rusko (Černomyrdin)	–	–	10,13	55	1,19	7
Obnova vlastenectva (Rosseľ)	–	–	0,49	1	–	–
Pravica						
Ruská voľba / Zväz pravicových síl (J. Gajdar / B. Nemcov)	15,38	76	3,86	9	8,52	17
Vpred, Rusko (Fjodorov)	–	–	1,94	3		
Spoločná vec (Chakamadová)	–	–	0,68	1		
Strana ruskej jednoty a súhlasu (Šachraj)	6,73	19	0,36	1		–
NUR (Svet, moslimovia, Jachin)		–	0,57	–	–	–
Kresťansko-demokratický zväz (Savickij)		–	0,28	–		–
Strana ekonomickej slobody (K. Borovoj)	–	–	0,13	1		–
Konzervatívne hnutie (Ubožkov)	–	–	–	–	0,13	–
Za občiansku dôstojnosť (E. Pamfilová)	–	–	–	–	0,6	–
Všeruská strana podpory ľudu	–	–	–	–	0,11	–
Dôstojnosť a milosrdie	0,73	–	–	–	–	–
Nacionalisti						
Liberálnodemokratická strana (Žirinovskij)	22,92	64	11,18	51	5,98	17
Kongres ruských občin (Lebeď)	–	–	4,31	5	0,62 ^B	1
Blok Stanislava Govoruchina	–	–	0,99	1	–	–
Ruské všeludové hnutie (Baženov)	–	–	0,12		0,17*	2
Pamfilova-Gurov-Lysenko***	–	–	1,6	2	–	–
ostatné strany						
ostatné strany	3,15		1,79 ^o	–		1
Proti všetkým	4,22	–	2,77	–		–
Nezávislí		60		72		105

^B – spolu s Hnutím Jurija Boldyreva

^o – blok Džuny 0,47 %, Za vlasť 0,38 %, Asociácia advokátov Ruska (A. Malajev) 0,35 %, Vec Petra I. 0,21 %, Zväz pracovníkov bytovo-komunálneho hospodárstva (L. Černyšov) 0,14 %, Stabilné Rusko (O. Petrov) 0,12 %, Hraničné generácie (D. Solotnikov) 0,06 %, Medzinárodný zväz (A. Mikitajev) 0,06 %

* – v koalícii Hnutie vlasteneckých síl – Ruská vec

** – na kandidátke Otčiny

*** – RPRF: Republikánska strana RF

Literatúra:

1. Duleba, A.- Hirman, K.: *Rusko na konci Jelcinovej éry*, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 1999.
2. Holzer, J.: *Předebrá k dramatu. Ruská stranická scéna před prosincovými volbami do Státní dumy*. In: *Politologický časopis*, 1999, č.4, s. 365-77.
3. Holzer, J.: *Příznaky tradice – volby do Státní dumy Federálního shromáždění Ruské federace*, 19. prosince 1999. In: *Politologický časopis*, 2000, č.1, s. 30-45.
4. Luchterhandt, G.: *Die politischen Parteien im neuen Russland, Dokumente und Kommentare*, Temmen, Bremen 1993.
5. *Politické strany i dvížení v Rusii i na zapade, Metody issledovanija, Rossijskaja akademija nauk*, Moskva 1994.
6. Smirniagin, L. V. a kol.: *Rossijskije regiony nakanune vyborov – 95, Juridičeskaja literatura*, Moskva 1995.
7. Stupavský, P.: *Cesta nikam?* In: *Mezinárodní politika* 1999, č. 8, s. 22-23.
8. Stupavský, P.: *Volby a Rusko*. In: *Mezinárodní politika* 1996, č. 1, s. 8-10 .
9. Stupavský, P.: *Volby na Ukrajině – kremelský variant* 1996. In: *Mezinárodní politika* 1999 č. 12, s. 32-6.

www.nns.ru/Elect/-99/okruga/rezvyb.html

www.rusline.ru/results.html

www.rusline.ru/x/02.html

www.rusline.ru/y/02.html

Summary:

Svetozár Krno: *Russian Political Parties after the Parliamentary and the Presidential Elections*

Post-communist Russia faces the formidable task of rebuilding its political system and institutions. Modernisation is a difficult process under any circumstances, involving profound changes of social values, mechanism and practice.

Post-soviet countries in the former Soviet Union have not managed to restore a system of political parties characteristic for the era before the communist party monopoly. Restoration of the so-called historical parties has been unsuccessful. The situation is complicated by many post-communist residua as well as by some Russian particularities. It is possible to identify this system of factors influencing current political life in Russia: too large territory without the appropriate communication possibilities, poor economy, the phenomenon of big-power and imperial feelings, cultural and historical preferences for a strong leader – extreme power centralism, traditionally accepted by the public. For example, the ruling elite in Russia was traditionally gathered around the “czar” who used to decide and stabilize the

competition among princely clans to gain his favour, political and economic advantage.

Analogically, the political competition was centred on the Yelcin's "court". He avoided identifying himself with any single faction, and instead of that he balanced ministers, business tycoons and security chiefs, who, in the absence of the rules of political competition, were in perpetual competition with one another because of his favour. The ties between the members of the "court" and the society at large are minimal, as before 1917. Yelcin's "divide and rule" strategy fostered oligarchic infighting and inconsistent policy, but enhanced his authority. There are not many differences during Putin's presidency.

Within this cultural framework, the continuity of the current political establishment with the more dynamic and adaptable fragments of the old Soviet administrative elite is the central fact of Russian politics. The Soviet system ended, not because of a revolution from below, but because the portions of "the nomenclatura" decided to abandon the old ruling institutions and formally embraced a market democracy. Today this small oligarchy of the political leaders, bankers, media tycoons, industrialists and bureaucrats (often called the "party of power") dominates the "commanding heights" of Russia's politics and economy.

Parliamentary elections in Russia have not had decisive, crucial consequences because of the weak competencies of the State Duma. Unlike the Western democracies, the president or the prime minister designate is under no obligation to hand out portfolio to the most influential parties.

The so-called superpresidency, a constitutional system providing for an extraordinarily strong chief executive, a weak national legislature, and partially developed judiciary, dominates the Russian politics at the national level. The president is in charge of the foreign and defence policy. The president, subject the Duma confirmation, appoints the Prime Minister. If the Duma rejects the president's nominees for the Prime Minister for three times or if it votes no confidence in the government on its own initiative (twice within three months) the president can dissolve the Duma, can appoint a new Prime Minister and call the new parliamentary elections.

The polls show that people are not interested in political topics very much. The assessments of the inhabitants' interest in political issues are following: the group, that shows the highest interest, is intelligentsia, the second place is reserved for civil servants and the third are senior citizens. Under average we can find groups of workers and students. Russian women are usually apolitical, though Women of Russia is a women parliamentary party.

The legislature, the Federal Assembly (Russian Parliament), is divided into two chambers, the upper Federation Council and the lower State Duma. The two houses meet separately, but may hold joint closed meetings. The Federation Council, created to represent Russia's regions, has 178 deputies, two from each of Russia's 89 federation subjects. One of the members is the locally elected executive head. The other is the head of the regional legislature, elected by regional deputies.

The State Duma consists of 450 seats and is elected through two types of mandates: a party-list vote, in which 225 seats are divided among the parties that reach a 5 per cent vote barrier. Remaining 225 seats are shared by single-member constituencies on a first-past-the-post basis. Deputies serve 4-year terms.

105 members of the Parliament, elected in 1999, declared their political independence. One of the largest parliamentary factions in the current Duma is "The Russia's Regions". This is not a group representing the co-ordinated position of the regions, but a collection of deputies with no political allegiance other than to the constituency in which they were elected. This is partly because the rule, reserving half of the seats in the Duma to the parties on the list vote has not succeeded yet in its purpose of encouraging the development of a multi-party political system in Russia. Moreover, there is one particularity of Russia parliamentary and presidential elections - the possibility to vote for „against all“ (protiv vsekh).

The Parties and the movements have gained 120 seats. CPRF (Communist Party of Russian Federation, leader - G. Zyuganov) with its 46 seats was the most successful. It is the best placed, having inherited much of the Soviet Communist Party organisation. Both the LDPR (Liberal Democratic Party of Russia, leader - V. Zhirinovskiy) and the Yabloko (G. Yavlinskiy) have regional structures, but the former is likely to fade together with its leader, while the latter has not yet developed the strength in numbers that would make it a decisive political force.

The political subjects are created mainly on the personal principle. The Russian liberal anti-authoritative block – Yabloko is the example. The declared orientation and the programme are usually secondary.

Strong personalisation and the principle of a leader in the policy on the regional as well as central level are connected with frequent re-groupment of forces, changes in structure of parliamentary clubs and with weak transparency of parties, which frequently take the form of purpose-built groups.

The author has mapped in details four relevant basic political directions, that always gained seats in the Parliament – i.e. the power party, liberals, communist

left wing with its allies and nationalists. The current system is dominated by the “party of power”, i.e. the ruling post-communist establishment. The presidency has an enormous power in the system. What does the “party of power” mean? It is not a formal political party, although some political groupings and parties may be regarded as belonging to it. The party most closely linked with “party of power” is “Our Home is Russia” – Nash Dom Rassia (NDR), headed by the former Prime Minister V. Chernomyrdin. The “party of power” is a collection of groupings and individuals, who all benefit from the political and economic changes that have taken place since 1991.

The first glance at results of the last parliamentary elections (December 1999) can keep up appearances that the traditional political directions are present in Russia – the right (nationalist and civic), the centre (right, liberal and left) and the radical left. However, the point is that the political parties (except of the communists) have no clear programme and value orientation, no distinct profile. Voters often prefer personal groups connected with economic corporations.

The article offers charts with detail figures, that show the whole spectrum of Russian political scene.*

* *summary: Daniela Geisbacherová*